ഏതാവാനേവ ഭൂവലയസ്യ സംനിവേശ: പ്രമാണ ലക്ഷണതോ വ്യാഖ്യാത: (5-21-1)
ഏതേന ഹി ദിവോ മണ്ഡലമാനം തദ്വിദ ഉപദിശന്തി യഥാ ദ്വി ദളയോർ
ന്നിഷ്പാവാദീനാം തേ അന്തരേണാന്തരിക്ഷം തദുഭയ സന്ധിതം (5-21-2)

ഭൂതലത്തിൻെറ വിസ്തൃതിയെപ്പറ്റിയുള്ള വെളിപാടാണത്. സത്യദൃക്കുകൾ ഭൂതലത്തിൻെറ ഒരു പകുതിയെ സംക്ഷിപ്തമായി വിവരിച്ച് വിശദികരിക്കുന്നതങ്ങിനെയത്രെ. ഇതിനുരണ്ടിനുമിടക്ക് ശൂന്യാകാശമാണ്. ഈ തലത്തിൻെറ മദ്ധ്യത്തിലായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സൂര്യൻ സ്വർഗ്ഗങ്ങളേയും ഭൂമിയേയും ഇടയ്ക്കുള്ള ആകാശത്തെയും പ്രകാശമയമാക്കുന്നു.

ഉത്തരായനത്തിൽ സൂര്യൻ വടക്കോട്ടു നീങ്ങുമ്പോൾ ദിനങ്ങൾക്ക് രാവുകളേക്കാൾ നീളമേറുന്നു. ദക്ഷിണായനത്തിൽ സൂര്യൻ തെക്കോട്ടു നീങ്ങുമ്പോൾ രാത്രികൾക്ക് പകലുകളേക്കാൾ നീളം കൂടുന്നു. സൂര്യൻ മേടവും തുലാമും കടന്നുപോവുമ്പോൾ രാത്രിപകലുകൾക്ക് ഒരേ നീളമായിരിക്കും.

മാനസോത്തരപർവ്വതത്തിനെ പ്രദക്ഷിണം വെച്ചുള്ള യാത്ര 95,100,000 യോജനയാണെന്ന് അറിവുള്ളവർ പറയുന്നു. ആ പർവ്വതനിരയിലാണ് നാലു പ്രധാനനഗരികൾ. കിഴക്കുള്ള നഗരി ഇന്ദ്രൻേറത്. തെക്ക് യമൻേറത്. പടിഞ്ഞാറ് വരുണൻേറത്. വടക്ക് സോമൻേറത്. സൂര്യൻ ഈ നഗരികളെ കടന്നുപോകുമ്പോൾ നമുക്ക് സൂര്യോദയം, നട്ടുച്ച, അസ്തമയം, അർദ്ധരാത്രി എന്നിവ അനുഭവപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ മേരുപർവ്വതത്തിൽ നിവസിക്കുന്നവർക്ക് നിരന്തരമായി പകലാണ്. സൂര്യനസ്തമിക്കുമ്പോൾ ലോകം മുഴുവൻ സുഷുപ്തിയിലേക്ക് നീങ്ങുന്നു. എന്നാൽ സൂര്യൻ എതിർദിശയിൽ ഉദിച്ചുയരുമ്പോൾ അത് മനുഷ്യരെ പീഢിപ്പിക്കുന്നു. അവർ ഉഷ്ണിച്ചുവിയർക്കുന്നു.

ജ്ഞാനികൾ സൂചനാത്മകമായി ഒരു സൂര്യരഥത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഒരു വർഷം രഥത്തിൻെറ ചക്രങ്ങളായും, പന്ത്രണ്ടുമാസങ്ങൾ ചക്രത്തിൻെറ അഴികളായും, ആറുകാലങ്ങൾ ചക്രത്തിൻെറ ഭാഗങ്ങളായും, മൂന്നു ഭാഗങ്ങളുള്ള ചക്രകുടവും വർണ്ണനയിലുണ്ട്. ചക്രത്തിൻെറ അച്ചുതണ്ട് (ഗുരുത്വാകർഷണമേഖല) മേരു പർവ്വതത്തിൽ ഒരറ്റവും, മാനസോത്തരത്തിൽ മറ്റേ അറ്റവും ഉറപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മറ്റൊരച്ചുതണ്ട് ആദ്യത്തേതിൻെറ നാലിലൊന്നു നീളത്തിലാണുള്ളത്. അതിൻെറ ഒരറ്റം വലിയ അച്ചുതണ്ടിലും മറ്റേയറ്റം ധ്രുവനക്ഷത്രത്തിലും ഉറപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

സൂര്യരഥത്തിന് 3,000,000 യോജന നിളവും 900,000 യോജന വീതിയുമുണ്ട്. അരുണനാണ് രഥത്തിൻെറ സാരഥി. ഏഴു കുതിരകളെ രഥത്തിൽ പൂട്ടിയിരിക്കുന്നു. സൂര്യരഥം മുന്നോട്ട് പോവുമ്പോൾ മാമുനിമാരും, ഋഷികളും, ആകാശദേവതകളും, അപ്സരസുകളുമെല്ലാം സൂര്യഭഗവാനായി വിളങ്ങുന്ന അവിടുത്തെ മഹിമകളെ വാഴ്ത്തിപ്പാടുന്നു.